

לְבִי בַמְזֶרַח, וְאֲנוּכִי בַסּוּף מֵעֶרֶב

(על הסכם הסחר של ישראל עם וייטנאם)

עו"ד עומר וגנר (*)

רקע

בעת האחרונה, בחודש נובמבר 2024, נכנס לתוקפו הסכם סחר חופשי שבין וייטנאם למדינת ישראל. הסכם זה נחתם ביולי 2023, ונכנס לתוקפו לאחר שאושרר על ידי הצדדים (1), אז הגיע הזמן ללמוד על תוכנו של הסכם זה, על קצה המזלג.

מדינת ישראל חתומה על הסכמי סחר חופשי רבים, עם ארה"ב, קנדה, מכסיקו, גוש המרקוסור (ברזיל, ארגנטינה, אורוגוואי, פרגוואי), קולומביה, גואטמלה, פנמה, האיחוד האירופי, אפטי"א (איסלנד, נורבגיה, שווייץ, ליכטנשטיין), בריטניה, אוקראינה, דרום קוריאנה, איחוד האמירויות, ועוד, והסכם זה מצטרף לרשימה ארוכה זו. היקף הסחר שבין ישראל לווייטנאם מוערך בכ-1.5 מיליארד דולר לשנה.

נכון להיום, על רוב גדול של המוצרים שמיובאים לישראל, מכל מקור שהוא, לא מוטל מכס- ולגבי אלה אין משמעות להסכם הסחר החדש.

התועלת האפשרית של הסכם הסחר, היא לגבי הפריטים שעליהם כן מוטל מכס נכון להיום, כגון:

- מוצרים חקלאיים/מוצרי מזון שבפרקים 1-24 ובפרק 35 לצו תעריף המכס ("הצו");
- כלי רכב שבפרק 87 לצו;

מהם עיקרי ההסכם?

מדובר בהסכם ארוך (מאות עמודים, כולל נספחים), בסקירה זו כמובן ננסה להתמקד בהיבטי המכס, אך מאמר זה אינו מתיימר לכסות את כל היבטי הסכם הסחר.

במסגרת ההסכם, מתחייב כל צד לבטל את המכס המוטל נכון למועד ההסכם, בפריסה על פני מספר שנים (3,5,7,10), או להקל בשיעור המכס הנוכחי (סעיף 2.4 ונספח 2 ב' להסכם).

מה כללי המקור בהסכם הסחר?

כללי מקור הם אלה שקובעים מה ייחשב מוצר מתוצרת ישראל או וייטנאם. ההסכם קובע כי אלו הם:

- טובין שהושגו בשלמותם בשטח אחד הצדדים, או בשטח שני הצדדים (בדרך של צבירה). אלה מוגדרים - wholly obtained - WO. לדוגמא: דגים שבפרק 3 לצו חייבים להיות מושגים בשלמותם.

- טובין המכילים חומרים ורכיבים לא מקוריים (לא מישראל ולא מווייטנאם), שעברו פעולות עיבוד מספקות (סעיף 3.2 ונספח 3א' להסכם). לגבי אלה, קיימים מספר כללי משנה שמשתנים לפי סיווג המכס של המוצר הסופי:

CC - Change of Chapter - הרכיב הלא מקורי צריך לעבור שינוי סיווג בייצור ברמה של 2 הספרות הראשונות בסיווג. לדוגמא, שמן זית שבפרט 15.09 לצו, הרכיבים ששימשו בייצור צריכים לעבור שינוי כזה. כלומר, אסור להם בכלל להיות בפרק 15.

CTH - Change of tariff Heading - הרכיב הלא מקורי צריך לעבור שינוי סיווג בייצור ברמה של 4 הספרות הראשונות בסיווג - זהו הכלל הנפוץ ביותר בהסכם. לדוגמא, גרעינים וזרעים שבפרק 12 לצו, הרכיבים ששימשו בייצור, חייבים לעבור שינוי סיווג שכזה. כלומר, מותר לרכיבים להיות בפרק 12 רק לא באותו פרט המכס ברמה של 4 ספרות של המוצר הסופי.

CTSH - Change of tariff Subheading - הרכיב הלא מקורי צריך לעבור שינוי סיווג בייצור ברמה של 6 הספרות הראשונות בסיווג. לדוגמא: קפה שבפרק 9, הרכיבים ששימשו לייצור, חייבים לעבור שינוי סיווג שכזה. נראה שזהו הכלל המקל ביותר.

לחילופין, קיימת מגבלה למקסימום חומר גלם זר שמותר להשתמש במוצר סופי, לצורך הדוגמא, מוצר סופי יכול להכיל עד 50% חומרי גלם זרים מערכו הסופי.

ההסכם כולל חריג לפיו מותר ש-10% משווי או כמות המוצר יכלול רכיבים לא מקוריים שלא עוברים שינוי סיווג (סעיף 3.6).

ההסכם קובע שפעולות פשוטות לא הופכות מוצר למקורי בכל מקרה, כמו הרכבה, פירוק, ערבוב ועוד (סעיף 3.7).

כאשר מייבאים ערכות, הערכה תיחשב מקורית אם כולה מקורית, או אם ערך CIF של הרכיבים הלא מקוריים אינו עולה על 15% ממחיר מוצר בשער המפעל (סעיף 3.11).

המוצרים חייבים להיות מיוצרים בשטח אחד הצדדים ולא במדינה צד ג' (סעיף 3.13) ולעבור בהובלה ישירה בין הצדדים, בלי תחנות ביניים (סעיף 3.14).

ומה עם תעודת המקור?

כדי להיות זכאים לפטור ממכס, יש להפיק תעודת מקור בפורמט נייר או אלקטרונית, או הצהרת חשבונית. תעודות אלה צריכות להיות מופקות לפני יצוא הטובין (סעיף 3.16). במקרים חריגים, ניתן להפיק תעודות לאחר היצוא (סעיף 3.17).

בתעודת המקור, במשבצת 9 "Origin criterion" - על היצואן לציין מה מעמד המקור של הטובין - WO - הושגו בשלמותם (wholly obtained).

PSR - טובין שמכילים חומר גלם זר שעבר עיבוד מספיק - Product specific rule of origin.

PE - טובין שהושגו אצל צד אך ורק מחומרים הזכאים למעמד מקור - Product exclusively from origination materials

חלה חובת שמירת מסמכים הקשורים למקור הטובין, לתקופה של חמש שנים (סעיף 3.28). אי התאמות קלות שיתגלו במסמכים לא מהוות עילה לפסילת המקור (סעיף 3.29).

רשות המכס במדינת היבוא רשאית לבצע הליך של אימות המקור בדיעבד, ואם לא התקבלה תשובה תוך 10 חודשים ממועד הפנייה או התשובה אינה מספקת, לרוב, תפסול מדינת היבוא את התעודה ותדרוש את המכס בדיעבד.

חריגים

ההסכם אינו מונע נקיטה בהיטלי סחר כמו היטל היצף, היטל משווה, אמצעי הגנה (סעיף 5.9). ישראל קבעה בהסכם חריגים לגבי יבוא בשר לא כשר ופיקוח על ייצוא פסולת מתכת וגרוטאות, לגביהם ההסכם לא ישנה את הדין הקיים (נספח 2א).

ומה קובע נוהל המכס?

באמצע חודש נובמבר, פרסם המכס נוהל ליישום הסכם הסחר, ואנו רואים לנכון לציין מספר סעיפים חשובים ומעניינים (2):

- באחריותו של סוכן המכס או היבואן לערוך בדיקה מקיפה של תעודת המקור לפני הגשתה כדי לוודא את תקינותה ועמידתה בהוראות ההסכם, האחריות אינה של המכס גם אם ניתן אישור (סעיף 7 לנוהל).
- לעתים, ניתן להגיש העתק של תעודת מקור בטרם השחרור מן המכס, אם התעודה המקורית נגנבה, אבדה או הושמדה (סעיף 8).
- במצבים מסוימים וחריגים, ניתן להגיש תעודת מקור בדיעבד (סעיף 9).
- במידה ולא הוגשה תעודת מקור והטובין סווגו בפרט פטור ממכס ממילא, ורשות המכס שינתה את הסיווג לפרט מכס חייב - לא תותר הגשת תעודת מקור בדיעבד (סעיף 16).

מחלוקות על תעודות מקור בבית המשפט

בעבר, הוכרעו בבתי משפט מספר תיקים הנוגעים לפסילה של תעודות מקור לפי הסכמי סחר חופשי. באחד המקרים, נקבע שלא ניתן להגיש תעודת מקור באיחור, לאחר השחרור מן המכס, גם אם אין מחלוקת לגבי מקור הטובין, ובמצב כזה יש לשלם מכס (3).

במקרה נוסף, נקבע כי כאשר הגורם שחתם על תעודת המקור ביצוא היה לא מורשה, יש בכך בכדי לפסול את התעודה ולבטל את הטבת המכס, גם אם אין מחלוקת בדבר מקור הטובין (4).

על כן, בעניינים הנוגעים למקור של טובין, יש להקפיד הקפדה יתרה, כדי שלא תימצא סיבה לפסילת התעודה ולדרישת מכס באופן רטרואקטיבי.

הפניות:

(*) הכותב הוא עו"ד המתמחה בדיני מכס, מס קניה, מיסוי עקיף, יבוא, יצוא, היטלי סחר, רגולציה וסחר בינלאומי; המאמר משקף את דעתו של הכותב בלבד, ואין לראות בו כמתן חוות-דעת משפטית;

(1) הסכם הסחר החופשי בין מדינת ישראל לוייטנאם; צו תעריף המכס והפטורים ומס קניה על טובין (תיקון), התשפ"ה-2024, ק"ת מק"ח 2136 (17.11.24) בעמ' 16;

(2) הוראת נוהל-מכס-הסכם הסחר שבין ישראל לוייטנאם.

(3) רע"א 4193/15 קומסקו בע"מ נ' מדינת ישראל-רשות המיסים-אגף המכס ומע"מ (27.3.16).

(4) ע"א (מחוזי מרכז) 15195-03-19 גאמידה בע"מ נ' מדינת ישראל-רשות המיסים-אגף המכס ומע"מ (10.11.19);